

СТАНОВИЩЕ

от д-р Стефанка Боянова Абазова, доцент в СУ „Св. Климент Охридски“
по конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент* в СУ „Св. Климент
Охридски“ в област на висше образование **2. Хуманитарни науки**, професионално
направление **2.1. Филология (Български език – Стилистика)**

Данни за конкурса

Със заповед № РД 38–216 от 27.04.2023 г. на Ректора на СУ ”Св. Климент Охридски”
съм определена за член на журито по конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент*
по професионално направление **2.1. Филология (Български език – Стилистика)**, обявен
в ДВ, бр. 24 от 17.03.2023 г. В конкурса като единствен кандидат участва гл. асистент д-р
Яна Любенова Сивилова.

От представените документи и материали, включващи всичко необходимо по
процедурата, е видно, че гл. асистент д-р Яна Любенова Сивилова отговаря на минималните
национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

Данни за кандидата

Развитието на Яна Сивилова като специалист може да се проследи още от
гимназиалните ѝ години. Тя е завършила Националната гимназия за древни езици и култури
„Св. Константин-Кирил Философ“, а познаването на класическите езици е важно за
заниманията ѝ с проблеми на общото езикознание и на българистиката. През 2001 г. Яна
Сивилова завършва магистърска степен на специалност „Славянска филология“ с профил
полски език и литература, а през 2009 г. защитава докторска дисертация по общо и
сравнително езикознание на тема *Игри със значението – каламбур и абсурд*. В Катедрата по
български език към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“
постъпва след издържан конкурс за редовен асистент през януари 2011 г. и от ноември
същата година става гл. асистент. Преди постъпването си в Катедрата по български език е
била хоноруван асистент към Катедрата по общо, индоевропейско и балканско езикознание.
Работила е също като хоноруван преподавател и към Философския факултет на Софийския
университет.

Във връзка с изследванията си в областите на фразеологията, на етимологията и на
съпоставителното езикознание гл. асистент д-р Яна Сивилова има две специализации във
Варшавския университет и е посещавала летен курс по полски език в Университета „Мария

Складовска–Кюри“ в Люблин. Участва в множество международни конференции в България и в чужбина и е член в няколко научни проекта.

Познавам д-р Сивилова още от постъпването ѝ в Катедрата по български език. Тя участва активно в живота на Катедрата и в обсъжданията на трудовете, които се разглеждат, като винаги изразява добре мотивирани становища. Фактът, че знае както мъртви езици, че познава на изключително високо ниво и славянски езици (полски и руски), позволява на д-р Сивилова да поставя българистичната проблематика в много широк контекст и да защитава вижданията си със солидна аргументация.

Научни трудове и приноси

В конкурса за доцент д-р Яна Сивилова участва с една монография и 24 статии, публикувани в български и чуждестранни научни списания и сборници от национални и международни конференции, повечето от които фигурират в националния референтен списък на НАЦИД. Четири от статиите са на английски, една е на руски език, което прави изследванията по-достъпни за международната научна област. Шест от статиите са в съавторство.

Основният труд, представен по конкурса, е монографията *Археология на фразата*, издадена през 2022 г. от Факултета по славянски филологии, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. Тя се състои от увод, четири глави, заключение, библиография и индекс на изразите на български. Индексът много улеснява читателя – бил той специалист или любител, в правенето на справки и търсенето на конкретна информация за разглежданите изрази. Всяка част завършва с обобщение на наблюденията. Стилът на цялата работа е ясен и четивен.

В *увода* авторката ни запознава с темата на труда – произхода и употребата на фразите. Темата е актуална и интересна както за тесните специалисти, така и за широката публика, но наред с това поставя множество предизвикателства пред изследователя, свързани с несигурността на източниците. Авторката посочва, че обект на изследването са както навлезли отдавна в езика фрази, така и фрази, които са се появили сравнително скоро, както книжни, така и разговорни и дори жаргонни изрази. Тук е представен и планът на работата.

В първата глава (*Измерения на фразата*) д-р Сивилова очертава многообразието на подходите във фразеологията и на възгледите за обема и съдържанието на понятието ‘фразама’ и неговите синоними, използвани в книгата – ‘фраза’ и ‘израз’. Представено е отношението между фраземата и другите езикови единици – лексемата и изречението, а също и връзката на фраземите с пословиците, поговорките, сентенциите, клишетата и

текста. Авторката се спира и на сравнително скоро описания за българския език паремиеен жанр – лафа, и на връзката му с фразеологията. Като посочва проблемните области във фразеологията и представя гледните точки както на български, така и на световни изследователи – както съвременни, така и станали вече класически, д-р Сивилова очертава основните характеристики на фраземата и мотивира включването в изследването на възпроизводими изрази с форма на изречение, на пословици, поговорки, лафове и клишета.

Във втората глава (*Историческа карта на фразата*) се разглеждат трудностите при определянето на произхода на фраземите, а след това се проследява пътят на проникването в българския език на известни фрази от Античността и от библейски текстове. В първата част на главата авторката илюстрира многообразието от хипотези при филологическия подход към определянето на етимологията на изразите *от пиле мляко, треперят ми мартинките, дървен господ* и *дума не обелвам*. След това са представени сполучливи обяснения, изказани от изследователи на фолклора, за произхода на фрази като *карам през просото, дойде ми сърце на място, вадя му душата с памук* и др. Втората част от главата се спира на появата и разпространението в българския език на фрази от Езоповите басни (*убивам гъската/кокошката, която снася златни яйца, лъжливото овчарче, лъвски пай, гроздето е кисело, отглеждам змия в пазвата си* и др.). При разглеждането на тези фрази е привлечен материал и от други езици, в които съществуват аналогични изрази. Като се позовава на множество публикации, Сивилова показва, че част от басните, приписвани на Езоп, и свързаните с тях изрази, са с много по-древен източен произход. Проследяването на появата на разглежданите фрази в българския език дава да се разбере, че не са по-малко трудностите при установяването на времето, в което тези изрази навлизат в българския език. Следващата част на главата е посветена на т.нар. библеизми – фраземи, водещи началото си от Библията. Подробно е разгледан изразът *ритам срещу ръжена* и неговите съответствия в различни езици, чрез който се илюстрират изворите на библейската фразеология и предизвикателствата пред изследователя на нейното разпространение.

Третата глава (*Географска карта на фразата*) запознава читателя с калкирани фразеологизми, пословици и колокации от езици, които в различни периоди са оказвали влияние върху българския: гръцки, турски, руски, френски, немски и английски. Разгледани са също и някои успоредици между български и румънски изрази. Както в уводната част на главата, така и при обсъждането на заетата от различните езици фразеология са обсъдени публикации на български и чуждестранни учени и са посочени проблемите, с които трябва да се справи изследователят в опита си да установи дали дадена фраза е резултат на калкиране, или е самостоятелно възникнала, дали е калкирана директно от езика източник,

или е навлязла чрез език посредник. В голяма степен трудностите се дължат на това, че повечето фраземи се използват предимно в устната комуникация, т.е. първоначалното им писмено фиксиране не е достатъчно информативно за това кога и как са се появили в българския език.

Важен принос на монографията е сравнението на текстове, преведени в епохата на Българското възраждане, с оригиналните текстове. Съпоставката на преведените фрази с изрази, употребявани в творбите на български автори от епохата, позволява да се видят калките и начините на установяването на фраземите в българския език.

Приносна е и посветената на калкираните от английски фраземи част на трета глава. Проблемите, с които се сблъсква изследователят на фрази, водещи началото си от Античността или навлезли в по-стари епохи в българския език, в много по-малка степен важат за калкираните през последните десетилетия изрази от американския английски, затова и пътищата на проникването и употребите им в българския език могат да бъдат посочени с много по-голяма степен на сигурност. Тук на базата на публикации на български и чужди автори и на обширен собствен материал, ексцерпиран от различни източници, Сивилова проследява начините, по които в българския език навлизат калкирани от английски език фрази, откроява общите им особености и изказва убедителни хипотези за причините за разпространението им.

Четвъртата глава (*Жанрова карта на фразата*) е с изцяло стилистична насоченост и има приносен характер. Тук авторката изследва употребата на фраземи в устната и в писмената комуникация. Въз основа на материал, ексцерпиран от корпуси на разговорна реч, както и на собствени записи, Сивилова за първи път в българската лингвистика прави детайлен анализ на функциите на фраземите в устната реч. С приносен характер са и прецизните наблюдения върху употребите на фраземите в някои публицистични жанрове. Прогнозата за времето е откроена като формулен жанр, при който опитите за разчупване на клишетата водят до поява на нови клишета. Приноси са също наблюденията върху функциите на фраземите в меките и твърдите новини и фейлетона. В главата е отделено място и на употребите и значенията на фраземите в лириката и в романа във връзка с предаването на художественото послание на текста.

В *заключението* Сивилова дава синтезиран поглед върху фразеологичната проблематика, обобщава наблюденията и изводите си и посочва области за бъдещи изследвания.

Монографията *Археология на фразата* е написана на високо професионално равнище, като същевременно стилът е ясен и прецизен. Тя съчетава най-доброто от

различните подходи в проучването на произхода и стилистичната функция на фраземите, което я поставя сред най-високите постижения в полето на фразеологичните изследвания.

Поради ограничения в обема не мога дори синтезирано да се спра върху останалите 24 публикации, представени за участие в конкурса. От тях публикации с №2 – 9 са със стилистична насоченост. В тях се прави детайлен анализ на стилистични и реторични похвати и техники за постигането на смисъла на разглежданите текстове. Публикации №10 и 11 разкриват мястото на фраземите във фейлетона и във формулните жанрове. Статии №12 – 21 изследват етимологията и разпространението на различни групи фрази.

Приносите са описани изчерпателно и коректно.

Авторката е представила 11 забелязани цитирания, от които една рецензия на монографията. Едно от цитиранията е в чуждестранно издание, което говори, че работата на кандидатката има международен отзвук.

Преподавателска работа

Гл. асистент д-р Яна Сивилова е чела лекционни курсове по стилистика на студенти от специалност „Българска филология“ и общо езикознание на студенти от специалностите „Логопедия“, „Начална училищна педагогика“ и „Предучилищна педагогика“. Водила е семинарни занятия по лексикология, стилистика, езикова култура, общо езикознание и общо и романско езикознание. През годините се е случвало да водим различни занятия на едни и същи студенти и мога да кажа, че тя умее да събужда интереса на студентите към езиковедската проблематика, печели тяхното уважение и е един от високо ценените преподаватели.

Заклучение

Като имам предвид значимостта и приносите на научните трудове на кандидатката, както и качествата на преподавателската ѝ работа, убедено давам своята положителна оценка и препоръчвам на научното жури да избере гл. асистент д-р Яна Сивилова на академичната длъжност **доцент** в СУ „Св. Климент Охридски“ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Български език – Стилистика).

10.07.2023, София

Доц. д-р Стефанка Абазова